

Stanislava Jarolínková

PRAŽSKÉ ADRESY

PO STOPÁCH HISTORICKÝCH OSOBNOSTÍ,
INSTITUCÍ A UDÁLOSTÍ

PRAŽSKÉ ADRESY

PO STOPÁCH HISTORICKÝCH OSOBNOSTÍ,
INSTITUCÍ A UDÁLOSTÍ

Stanislava Jarolímková

PRAŽSKÉ ADRESY

PO STOPÁCH HISTORICKÝCH OSOBNOSTÍ,
INSTITUCÍ A UDÁLOSTÍ

EUROMEDIA GROUP

Za pomoc při psaní knihy děkuji Mgr. Andree Holasové z Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Praze, historiku PhDr. Vladimíru Mrvíkovi, Ph.D, Evě Kopřivové z Rešeršního oddělení a knihovny Českého rozhlasu, kurátoru pražských věží Karlu Kučerovi, Soně Husárikové a též Aleně Lehnerové, předsedkyni spolku Malostranský hřbitov.

Za pomoc při vzniku této knihy děkuji i oběma synům.

Stanislava Jarolímková
PRAŽSKÉ ADRESY

Copyright text © Stanislava Jarolímková, 2026
Copyright photos © Miloslav Čech, 2026
Copyright illustrations © Jiří Filípek, 2026
All rights reserved

ISBN 978-80-284-1311-8

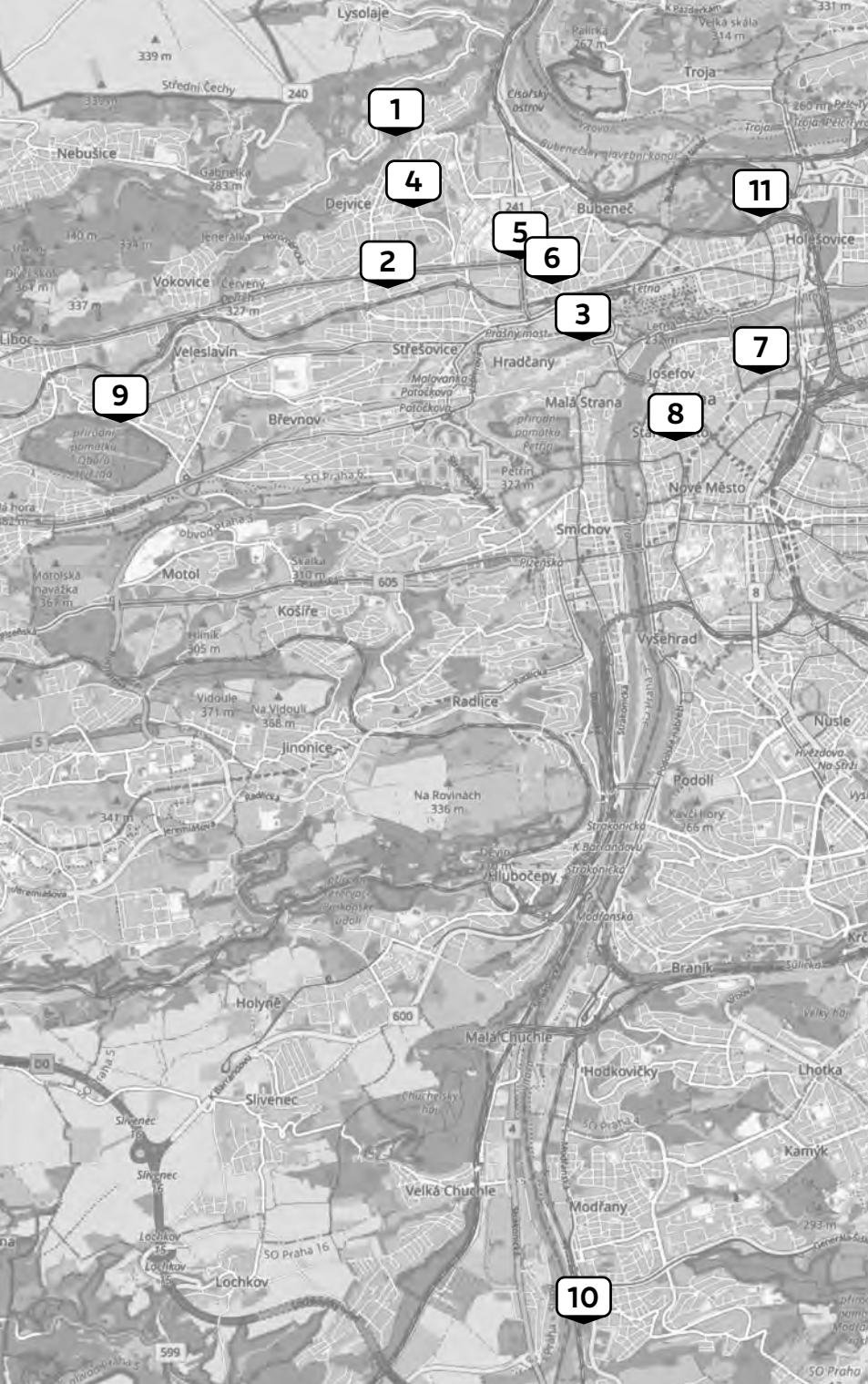
*Tuto knihu věnuji pragensistovi
Josefu Hrubešovi (†2024),
s nímž jsem se osobně znala
a mohu potvrdit, že v Praze věděl
snad vše o každém kameni.*

ÚVOD

Česká metropole má dnes přes sto tisíc adres, ale já vás v této své jedenácté pragensii pozvu pouze na jejich malou část, pro niž jsem zvolila místa související s méně známými fakty a zajímavostmi. Dozvíte se například, že Matějská pouť se konala mimo jiné v ulici Na Poříčí čp. 1068/23 v obchodním domě Bílá labuť, v oboře Hvězda nebo kupodivu na modřanském stadionu v Komořanské ulici, že Ferdinand Brokoff zanechal v Praze autoportrét na Karlově mostě a na Maltézském náměstí, či že od roku 1919 někteří mimopražští vysokoškoláci bydleli v klášteře na Loretánském náměstí čp. 99/6 a ve věznici v Loretánské ulici čp. 180/6. Dočtete se také o tom, že renovovaný sběratel císař Rudolf II. bydlel nikoli na Pražském hradě, nýbrž na zanedbaném a nevonném předhradí, že slavný Langweilův model Prahy musel pobývat na několika provizorních adresách, než našel domov v Muzeu hl. m. Prahy v ulici Na Poříčí 1554/52, a že budova dnešní ČVUT na Karlově náměstí čp. 293/13 se stala desátým místem, kde se začaly konat přednášky pro budoucí techniky. Zjistíte i to, že pražský rozhlas měl na Vinohradech během devíti let čtyři adresy a na té poslední, kterou má dodnes, vysílali rozhlasáci i z podzemní hlasatelny. V této čtvrti si rovněž připomeneme, čím podle pamětníků lákaly Pražany krásné Wimmerovy sady, do nichž chodívali v letech 1801 až 1822. Dnes z nich prý zbylo několik stromů zelenajících se v sadech Svatopluka Čecha, kde nám lavičky nabízejí posezení nad bývalou tržnicí na Vinohradské čp. 1200/50.

Ještě dodám, že každá kapitola má v úvodu velkou, tzv. bodovou mapu, vyznačující všechna místa, která v ní navštívíme, a text doprovázejí také kresby a dílčí mapy. Příloha obsahuje 22 fotografií.

*Pohodové procházky Prahou vám přeje
Stanislava Jarolímková*

1

4

11

2

5

6

3

7

9

8

10

MATĚJSKÁ POUŤ VÍTALA JARO JINDE A JINAK

- 1 – U Matěje – kostelík sv. Matěje
- 2 – Proboštská
- 3 – K Brusce a U Písecké brány čp. 208/5
- 4 – Šárecká 15/29 – usedlost Hanspaulka
- 5 – Vítězné náměstí
- 6 – Dejvická
- 7 – Na Poříčí čp. 1068/23 – OD Bílá labuť
- 8 – Rytířská čp. 406/10 – Staroměstská tržnice
- 9 – Libocká – obora Hvězda
- 10 – Komořanská
- 11 – Výstaviště, Holešovice – u Stromovky

MATĚJSKÁ POUŤ

VÍTALA JARO JINDE A JINAK

PÁR SLOV NA ÚVOD

Výraz poutě, odvozený od slovesa „putovati“, znala středověká Evropa od 12. a 13. století, kdy nadšenci mířili do Svaté země (míněn tím dnešní Izrael, do něž údajně Židé před naším letopočtem vstoupili po čtyřicetiletém putování (viz moje kniha *Jak to bylo se zázraky*). Druhým obdobným cílem se stal Řím se sídlem papeže či s hroby mnoha světců, a poutníky začala také lákat „zázračná“ místa, z nichž nejznámějším bylo Santiago de Compostela, kde se prý nacházel hrob jednoho z apoštolů – svatého Jakuba Staršího. A toto světové putování se přeneslo do Českého království v podobě lokálních poutí, mezi nimiž dominovala ta, již je věnována tato kapitola.

KOSTELÍK NA KOPCI

Tento svatostánek stál a stojí v ulici U Matěje **[1]** nad krásným, asi 12 km dlouhým Šareckým údolím, jímž protéká stejnojmenný, tedy Šarecký potok. Údolí se rozdělilo na čtyři Šárky: Dolní, Horní, Divokou a Tichou. Podle katolické církve se na zdejším kopci vztyčil první, tehdy ještě dřevěný kostelík již v roce 971, ale historici o něm nenalezli v pramenech jedinou zmínku.

Historici naopak konstatují, že první prokázaný svatomatějský kostel – kamenná rotunda – byl postaven před rokem 1403 či 1404. Svátek onoho apoštola byl prý roku 1582 stanoven na 24. února a pouť se konala první neděli po jeho svátku – i když lety docházelo k posunům termínu.

„Náš“ svatý byl zobrazován jako dobrodinec s vousem (a jeho atributem byla dřevorubecká sekera) a lidé se na jeho počest vydávali jednou ročně na nábožnou pouť, při níž ho prosili o déšť, o dobrou úrodu i ochranu pro sebe, své rodiny i hospodářských zvířat před nemocemi; někteří se tímto způsobem káli ze skutečných či údajných hříchů. Později se tyto poutě stávaly oblíbené i proto, že bývaly po dlouhé zimě prvním „vejšlapem“ za městské hradby do přírody. Říkalo se, že koncem února „svatý Matěj led láme“ a „zima sílu ztrácí“, rolníci ještě nemuseli zahajovat práce na polích a ti, kteří bydleli v kamenných částech města, rádi po zimě vyrazili za městské hradby do přírody.

Svatomatějský kostelík nejprve vyčníval nad okolní husté lesy, ale po roce 1562 bylo podle

Kostelík sv. Matěje v době, kdy ho obklopovala pouze příroda. Dnešní podobu kostela si můžete prohlédnout na fotografii č. 1 v příloze.

DŘEVĚNÝ KOSTELÍK

„potvrzovala“ pouze nespolehlivá *Česká kronika* Václava Hájka z Libočan (*konec 15. století až †1553), která měla jedinou přednost: byla čtivě napsaná. I když na její smyšlenky a nepřesnosti poukázal kněz, historik a první český dějzpytec Gelasius Dobner (*1719–†1790), naši předkové Hájka čítali a jeho kronice věřili ještě v 18. století.

HOSPODÁŘI MÍVALI

VE ZVYKU na sv. Matěje trást ovocnými stromy, aby hojně rodily, a proto pronášeli veršované prosbičky typu: „Stromečku vstávej, ovoce dávej, umyj se, česej se, přišel Matěj dnes!“ nebo „A ty svatý Matěji, máme k tobě naději, abys nám dal úrodu na tu naši zahradu!“ Mnohdy jim pomáhaly i děti, které v den Matějova svátku pobíhaly bosé po zahradě s ověčenou vařečkou v rukách, rovněž trásly ovocnými stromy a opakovaly svoji říkanku: „Dnes je svatého Matěje, kudy se hlas můj rozleje, ať všude ovoce hojně je! Pán Bůh rač nám dáti, abychom měli co trhati: jablka, hrušky, kadlátká [švestky; pozn. aut.], ať je toho plná zahrádka.“

RUTHOVA TROJDÍLNÁ

KRONIKA z let 1903 až

1904 (pro niž autor sbíral podklady asi 10 let) zálibu Pražanů v procházkách potvrdila slovy: „Ovšem dříve bývaly vycházky Pražanů

za bránu častější a živější; nevadily jim zaprášené silnice ani vzdálenost, jen když se dostali z města sevřeného hradbami.

Nyní hubujeme na nedělní nával při jízdě po elektrické nebo železné dráze nebo po parníku a náramně divíme se tomu, kdo pěšky vykoná cestu“ ke svatomatějskému kostelíku.

S NÁVRŠÍM, NA NĚMŽ

STOJÍ KOSTELÍK,

se pojí řada legend, v nichž figuroval kníže Boleslav II. zvaný Pobožný (*920–†999) a obrovský medvěd.

Podle jedné z nich se huňáč proměnil ve svatého Matěje, jenž knížeti vysvětlil, že chlupatý čtvernožec byl ve skutečnosti vyslancem pekla, a zde se objevuje kvůli bezvěrcům – členům Ctiradovy

družiny, kteří byli otráveni kouzelným nápojem mytické Šárky a jsou tu pohřbeni.

Matěj prý také přidal radu, podle níž pokud zde kníže Boleslav II. postaví katolický kostel, bude mít peklo utrum.

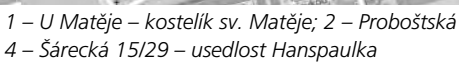
Zdeňka Wirtha „okolí Prahy již zcela odlesněné“, a to zejména proto, aby případní ozbrojenci byli vidět již z dálky.

...

POD KOPCEM ČEKAL NEJEN (NE)KULAŤÁK

První věrohodná, historiky prokázaná náboženská pouť ke kostelíku se konala 19. února 1595. Tehdy k němu přišli za zpěvu náboženských písní obyvatelé vsíky zvané Degnice, později Dehnice (obyvatelé v ní pálili dehet) a nakonec Dejvice, která se rozkládala v okolí dnešní dejvické Proboštské ulice [2]; první zmínka o této dnešní části Prahy se dochovala z roku 1088. Cesta poutníků vedla mezi vinicemi vysazovanými na základě privilegia Karla IV. a v rotundě se konala zpívaná mše. Roku 1598 vzdoropapež Klement VIII. (*1536–†1605) propůjčil šareckému kostelu privilegium prodávat deset let plnohodnotné odpustky, jimiž ti, kteří si je kupovali, napomáhali „k hmotnému zajištění kostela v Šárce“.

Od konce 16. století se konala pravidelně – s výjimkou krátkého období po bitvě na Bílé hoře – křížová cesta ke kostelu, která začínala nedaleko dnešní stanice metra „A“ Hradčanská poblíž Písecké brány [3]. Cesta byla lemována dvanácti kapličkami, jejichž přesné rozmístění prý historici neznají. Vojtěch Pokorný napsal, že „jejich zkáza začala během válečných konfliktů v 18. století a pokračovala při rozšiřování zástavby Dejvic v 19. a 20. století“. Zachovala se pouze mírně pozměněná kaple sv. Jana Nepomuckého.

4 – Šárecká 15/29 – usedlost Hanspaulka

PROTI ODPUSTKŮM,

jak známo, vystoupil roku 1412 Jan Hus a argumentoval tím, že „s odpuštěním hříchů nelze obchodovat, protože odpustit může pouze Bůh“. Navíc tehdy Evropa zažívala nejdelší trojpapežství neboli rozkol (latinsky schizma) trávající od roku 1378 do roku 1417 a výtěžek z odpustků sloužil nikoli jako podpora pro chudé a hladové, ale k zorganizování křížáckého tažení. Bohužel lidé dlouho věřili církevním hodnostářům a odpustky vítali, neboť jim umožňovaly bez obav krást, či dokonce zabíjet. Za tato provinění nemusel majitel odpustku pykat v očistci.

V LETECH 1770–1772

u nás panoval kvůli neúrodě velký hladomor, při němž zemřelo minimálně 250 000 lidí. Trvalo asi patnáct let, než počet obyvatel dosáhl stavu před vypuknutím hladomoru.

ROKU 1840

přišel kostel sv. Matěje po zásahu bleskem o zvony, které se roztavily. Dostal nové, ale ty byly zabaveny za první světové války, zatímco zvony zavěšené roku 1927 skončily v rukou německých okupantů.

Stánky s pouťovým zbožím se pomalu, ale jistě stěhovaly z kopce.

Dejvickému kostelu se nadále vedlo dobře, protože podle *Zádušní knihy* z roku 1770 se v jeho sakristii nacházelo mnoho skvostných předmětů – počínaje pozlaceným stříbrným kalichem plus nádhernými ornáty a konče svícny či krucifixy. Církev navzdory historikům dokázala v roce 1771 prosadit oslavy 800. výročí založení (neexistujícího) dřevěného kostelíka, čímž hodlala naznačit, že již tak dlouho vládne u nás údajně jediná pravá, tedy katolická církev. Její představitelé si nelámali hlavu tím, že dřevěný kostelík by se bez pravidelné péče brzy proměnil v hromadu ztrouchnivělého dřeva a že by se o něm dozajista zmínila některá kronika. A jelikož rotunda tehdy prý už „nemohla pojmout ani čtvrtinu lidu, jenž k němu přináležel“, nahradil ji nový kostel. Vysvěcen byl 4. července 1771, nadále měl zajištěný přísun peněz a dostal nové vybavení. Na náboženské poutě k němu chodívali lidé ze širokého okolí, takže procesí v čele s du-

chovnými šlo po cestách až několik hodin. Záměrnější věřící na tom byli lépe, neboť si mohli dovolit cestu ke sv. Matěji v kočáře s koňským spřežením. To projelo zmíněnou Píseckou bránu, zamířilo na adresu Šarecká čp. 15/29, kde stála usedlost Hanspaulka (4); název vznikl zkomolením jména jednoho z majitelů – Hanse Paula Hippmanna), a za chvíli byli u cíle.

Samozřejmě nelze určit datum, kdy se po mši účastníci poutí začali věnovat i světské zábavě. Možná prvním takovým avízem byla šířící se pověra, podle níž ten, kdo z průvodu jako první vezme za kliku dveří svatomatějského kostela, bude mít štěstí v lásce. Historička Kateřina Bečková je toho názoru, že zábavná fáze Matějských poutí začala nesměle počátkem 19. století, s čímž souhlasí rovněž další odborníci.

Spisovatel, knihkupec, překladatel a nakladatel Leoš Karel Žižka (*1866–†1969) nám zanechal ve svých *Staropražských vzpomínkách* módní okénko z Matějské pouti, která se konala v roce 1884. Přístup na pouť popsal takto: „Šlapeme hezky nahoru z Malé Strany podle Chotkových sadů k Písecké bráně. Jiná cesta bastiony Mariánských hradeb nejde, ledaže jste přišli dlouhou polní cestou od Letné.“ A přidal „módní okénko“, které začal popisem strážníka stojícího v bráně: „...dlouhá šavle, na řemenu na břiše v mosazném oválu viditelné číslo, z blůzy vykukuje tlustý zápisník, na hlavě těžký černý plstěný klobouk se širokým okrajem, s chocholem kohoutího peří.“ (...) Paní i dívky dlouhých sukní, zpravidla šněrovacích botek, zřídka kdy střevíčků, blůzky na

PÍSECKÁ BRÁNA (viz fotografie č. 2 v příloze) z roku 1721, dílo Kryštofa Dientzenhofera, byla obložena opracovanými kameny, v jejím středu vznikl půlkruhový průjezd pro vozy a po stranách se nacházely užší průchody pro pěší. Koňská železnice odtud jezdila od roku 1828 do Lán a o 20 let později od ní supěla parní železnice do Olomouce i Drážďan. Po roce 1874 se začaly zdejší Mariánské hradby bourat (dnes se tak nazývá pouze ulice mezi Chotkovou a ulicí U Prašného mostu), ale Píseckou bránu zachránilo to, že nepřekážela dopravnímu ani stavebnímu ruchu.

POUŤ SI ZAHRÁLA TAKÉ VE FILMU.

První z roku 1928 se nedochoval, najdeme o něm však zmínku v reklamě otištěné v *Národních listech*: „Byli jste u Matěje na pouti? Chcete se vidět ve filmu *U svatého Matěje*?“ Zaznívala v něm písnička Karla Hašlera *U svatého Matěje* z roku 1915, která prý byla jakousi hymnou Matějské pouti. Druhý, stejnojmenný film vznikl 1939 a v úvodu sice nabízí záběry ze skutečné Matějské pouti, ovšem děj se jí už netýká.

ZA PRAŽSKÉ ADRESY

naši předkové vděčili císařovně Marii Terezii (*1717–†1780), která o prvním číslování domů rozhodla patentem platným od 1. října 1770, aby usnadnila vojenské odvody a výběr daní. Zavedla tehdy pouze čísla popisná (možno psát čp. i č. p.) psaná na objekty křídou, a číslování prováděla vojenská komise až do listopadu 1771. Čísla byla chaotická, neboť komise je udělovala podle toho, jak domy procházela, nikoli podle ulic. (Tehdy totiž ještě Prahu tvořila čtyři samostatná pražská města – Staré Město, Malá Strana, Hradčany a Nové Město; do jednoho města se spojila roku 1784 za vlády Josefa II. (*1741–†1790).

K přečíslování došlo v letech 1805–1810, kdy se čp. přidělovala podle vzniku stavby a byla vyznačena na červených tabulkách. Kolem roku 1884 přibyla i čísla orientační na tabulkách modrých; ta byla přidělována podle místa v ulici; obvyklé bývalo, že na jedné straně ulic byla sudá a na druhé lichá.

Od roku 1922 vznikla tzv. Velká Praha (připojením okolních vesnic přibýly další čtvrti), která se dále rozšířila v letech 1968 a 1974.

ušněrovaném těle, kabátek podelší, velké dlouhé rukávy, starší dámy někdy i plášťenku“ [pelerínu, což byl volný splývající plášť bez rukávů; *pozn. aut.*]. Malé kloboučky měly nasažené na vršku účesu, protože tehdy ještě nebylo ve zvyku nosit krátké vlasy. „Pražanka si potrpěla na barvy: nebyly to černé róby, ale často pestré, zejména blůzky. Rukavice se na výlety nenosily. Deštníky s dlouhou tenkou holí, barevné. Muži (...) kalhoty dole široké, často výstředně kostkované, vesty barevné, šosaté kabáty, límce našívané na košili a dlouhé vlající kravaty.“ L. K. Žižka přidal i zmínku o počasí, podle níž „bývalo pražské předjaří tuze rozmanité a nezřídka utápěla se Matějská pouť ve sněhu, dešti a blátě, ale to pražské vytrvalce neodradilo“. Téhož názoru bývali i další pamětníci.

V roce 1888 – jak napsal Vojtěch Pokorný – se „objevuje zřejmě první reklama na Matějskou pouť“, kterou otiskl deník *Národní politika* pod titulkem *Vzhůru do Šárek*. Církev tím však byla rozhořčena.

Nejprve prý u kostela hrávalo k poslechu a tanci někdy střídavě až deset kapel, čepovalo se pivo a prodávaly se různé pamlsky – i když ti spořivější si nosívali z domova jídlo s sebou, aby jim zbyly peníze na koupi nabízeného zboží. Zdejší hostinští, vědomi si toho, že kupujících je dostatek, zásadně odmítali prodávat na dluh, což hlásala cedule s těmito slovy: „V létě chladí, v zimě hřeje, na sekáč se nenaleje ani na Matěje.“ Mnozí poutníci se těšili hlavně na perník, který míval různé podoby – včetně husarů sedících na perníkových

koních. Na přelomu 19. a 20. století se bohoslužby u sv. Matěje konaly dopoledne, a zábavná část poutí vyplnila celé odpoledne až do večera.

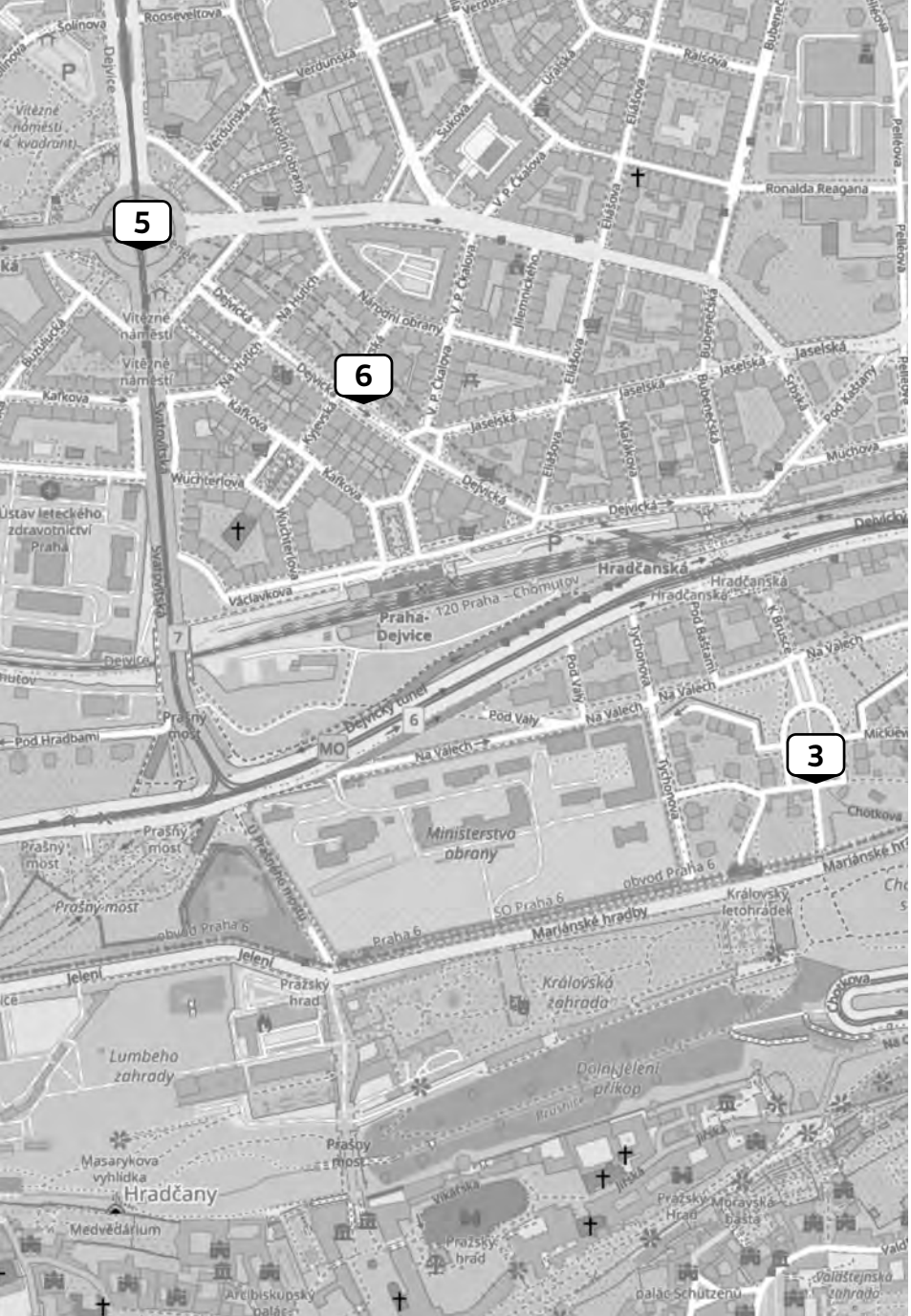
V roce 1909 mohli Pražané používat elektrickou tramvaj, která je dovezla do ulice K Brusce (poblíž stanice metra Hradčanská). Když v roce 1917 kvůli počasí tramvaje nevyjely, *Právo lidu* 27. února sdělovalo, že kvůli tomu „nevypravil se nikdo ku sv. Matěji a bylo po slávě“. Jenže tramvaj samozřejmě brzy začala znovu jezdit a sláva Matějské pouti kvetla dále.

Tehdejší tisk si pochopitelně všiml i toho, jak jízda na Matějskou pouť probíhala. A. Hantáková píše například to, že čtrnáctideník *Rozkvět* sděloval: „Takový výlet pro tvora sportu milovného, jakým je pan Pražák, znamená mnoho, neboť jeti k sv. Matěji elektrickou – předpokládá znalost různých druhů sportu, jako je běh (za elektrickou), zápas (do elektriky), rovněž tak skok, box a házená (v elektrice)“ a zmínil se i o rozzlobeném tlouštíkovy, který visel „jako opička u vlečného vozu“.

Ještě přidám pár informací týkajících se prodejců nabízejících při Matějských poutích různé pochutiny. Podle výše zmíněné autorky jimi byli zpočátku lidé z okolí kostelíka, kteří prodávali například jablka zbylá ve sklepích z loňské sklizně, a jiné prameny připomínají doma pečené perníčky. Dlouhá léta nikdo nemusel platit pronájem pozemku, na němž si postavili svůj „prodejný“ stůl, až teprve v roce 1916 vstoupilo v platnost nařízení, podle nějž si zájemce o prodejní stánek musel jeho pronájem předem zaplatit. A od roku 1924 získali

KATOLICKÉ LISTY

si roku 1901 postěžovali na pokles zbožnosti návštěvníků. Podle onoho listu „pouť u sv. Matěje v Šárce přilákala jako obyčejně nesčetné zástupy poutníků, kteréž ani neschůdné cesty od návštěvy neodvrátily“, a nevidilo jim, že je čeká „pěkný zimní výlet“ zasněženou krajinou se závějemí. Všude převládal čilý ruch, v pravdě jako o pouti, takže prodavači perníku aj. měli poměrně slušný odbyt. „Ve starobylém kostelíčku u sv. Matěje vystříдалo se za celé odpoledne na sta věřících“, ale autor těchto řádků s hořkostí dodal, že „ne všechny vábila pobožnost, o čemž svědčil ryčný život v hostincích, kde bohužel se musilo i tancovati, a to celou noc. Tak se nyní konají pouti. Divíme se, že to mohou úřady v nynější posvátné době povoliti a trpěti (...) To nejsou potom pobožnosti, nýbrž bezbožnosti“.

3 – K Brusce a U Písecké brány čp. 208/5; 5 – Vítězné náměstí
6 – Dejvická

právo prodávat při pouti pouze trhovci „z Velké Prahy (...), kteří měli na svoji činnost živnost“.

...

Až dosud jsme se pohybovali na svahu kopce, jemuž kraloval kostelík sv. Matěje, ale nyní se přiblížíme k různě hrbolaté rovině v oblasti budoucího náměstí. Některé atrakce zřejmě lákaly návštěvníky již v době, kdy tu ještě – jak upozorňoval tehdejší tisk – převládalo bláto (hovoří se o roku 1922), ale oficiálně se tu Matějská pouť usadila teprve roku 1926 – ovšem nikoli pouze na dnešním Vítězném náměstí [5]. Pro pouť ji vyčlenilo město listinou s úředním razítkem a pozemek popsal – jak uvedl *pepíkov.cz* – pamětník Miloš Tobolka takto: „od železničních závor stanice Dejvice po obou stranách Dejvické ulice [6] bouda za boudou s pouťovým zbožím, přes náměstí (budoucí Vítězné náměstí) dál“, až na místa, kde dnes stojí ČVUT“ [dejvický kampus; *pozn. aut.*]. „Prostranství (...) jen hučelo pouťovou muzikou, jednou od kolotoče, potom od tobogánu, autodromu s elektrickými autíčky, ruského kola, amerických houpaček a kolotočů. A ještě tam hlučely strašidelné zámky, arény zápasníků, kouzlo harémů, atrakce s mořskou ženou, vrhačem a polykačem nožů a kouzelníky a jinými mágy, bylo tam spousta krámků s cukrovím a jinou touto dobrotou a střelnicí, kde za pouhou 1 korunu jste mohli vystřílet srdce nebo růži dámě, která vás provázela (...) Širokou cestou mezi stánky se valily desetitisíce

V ROCE 1921 zdůraznilo *Rudé právo*, že Matějská pouť „dávno, již velmi dávno není církevní slavnost. Snad jí ani nikdy nebyla. Je prvním skutečným jarním dnem Pražanů, na nějž těší se staří mladí. A ti mladí nejvíce! Je první jaksi oficiální vycházkou za bránu, výletem ze čtyřměsíčního vězení špinavých ulic. Je prvním oddechem pracujících „v přírodě““.

VÍTEZNÉ NÁMĚSTÍ

„tají“ několik zajímavostí. Zprvė projekt na ně vznikl roku 1920, ale tehdy měla naše republika poválečné problémy, kvůli nimž bylo zbudováno podle jednoduššího projektu, a navíc teprve v roce 1926. Zadržé se náměstí nachází na západním okraji Bubenče, jemuž patří tři osminy plochy; přesto se náměstí označuje jako „dejvické“. Zatřetí se pouť musela odtud stěhovat proto, že se na jedné části pozemku zabíraného poutí začal budovat dejvický kampus pro vysokoškolské studenty (viz kapitola 5.).

MEZI LÁKADLA POUTĚ

patřily nafukovací balonky či třeba „slavíci“ neboli plechové kotoučky hvízdající při troše cviku tak, že nebyly k přeslechnutí. Ty tahal ze staré papírové krabice papoušek, zatímco jeho chovatel sliboval, že co je na oněch kouscích papíru napísáno, dozajista se vyplní – stačí zaplatit pěták. Jestliže papoušek občas odmítal „pracovat“, páníček ho buď častoval výchovnými štulci, nebo mu sliboval všelijaké lahůdky. Kromě hudby a prodejních stánků byly na Matějské pouti k vidění zvěřince, panoptika (kuriózní předměty včetně siamských dvojčat ap.), cirkusy, bramborová divadélka či produkce kouzelníků.

CO SE NA POUTI VYVOLÁVALO,

si zapsal roku 1934 Julius Fučík. Jednou vyvolávač oznamoval: „Táto žena bez kostí přivedla v údiv slávne lékaře a profesory z Londýna a Ríja de Žanejro!“ Podruhé vyvolávání lákalo přítomné slovy: „Vstupné pouze jedna koruna, jedna pouhá koruna, za pouhou jednu korunu uvidíte u nás nejstrašnějšího ze všech hadů, zvaného brejlovec indický!“ (Ve skutečnosti šlo o kobru.)

lidí z celé Prahy, velcí i malí, všichni toužící po atrakci a senzaci za 1–2 koruny.”

O tom, jak oblíbená byla Matějská pouť, svědčí akce vinárníka Brabce, o němž psal *Večerní list* ve svém expresním vydání z 23. 2. 1929. Zmiňuje se o tom A. Hantáková v souvislosti s tím, že v letech 1929 a 1930 převládalo v době konání Matějské pouti nepříznivé počasí, a zmíněný vinárník „se proto rozhodl uspořádat Matějskou pouť se vším všudy ve svém *Zlatém sklípku* v centru města – ve Vodíčkově ulici, i když se pouť v Dejvicích konala. „Uspořádal ve svém sklípku zábavu skutečně velkolepou, probíhala celý týden a nechyběla na ní představení všeho druhu, flašinet ani perníková srdce.”

Matějská pouť se v této lokalitě odehrávala i v prvních letech II. světové války a Tomáš Pašák, autor knihy *Emil Hácha*, připomněl, že tajemník tohoto obětavého státního prezidenta (povoláním právníka) „vylákal a pomohl mu

Pohled na část Matějské pouti, jejímž domovem se stalo budoucí Vítězné náměstí a jeho okolí.

utéct z dozoru ochranky“, aby mohl slavnou pouť krátce po svém jmenování do funkce navštívit. Lidé totiž protektorátní hlavu Čech a Moravy tehdy ještě většinou neznali, protože Emil Hácha „se od roku 1925 pohyboval pouze v soudnictví“ (stal se prvním prezidentem Nejvyššího správního soudu v Praze). Díky tomu se mohl na pouti pohybovat, aniž by budil pozornost. „Za chvíli jsme již byli mezi boudami“, vzpomínal tajemník, takže nena-stalo „žádné vyklízení rozlehlé poutní plochy ani nic podobného. Dr. Hácha si vybral veliké srdce se zrcátkem pro dceru, přičemž jsem ho musel několika korunami založit, neboť jako jiné hlavy státu neměl vůbec peněz.“ Oba se procházeli bez problémů mezi stánky, ale když si tajemník všiml, že několik starších mužů se zřejmě dohaduje, zda po jeho boku je či není Emil Hácha, rychle odešli.

Na toto počáteční období protektorátu vzpo-mínal také Václav Kočka (který za socialismu na Matějskou pouť přivedl ze zahraničí – hlavně z Itálie – provozovatele u nás dosud nevídaných atrakcí). Zmínil se mj. o tom, že i když „se na ulicích střílelo, atrakce byly v pro-vozu“.

• • •

Po válce se opět mohla Matějská pouť konat, samozřejmě již výhradně jako neškodná (ve smyslu nikoli církevní) lidová zábava, a proto byla kvůli ní posilována tramvajová doprava. Po roce 1948 byla oficiálně přejmenovaná na „*Národní pouť pracujících*“ (což se pochopi-

NA DEJVICKOU POUŤ

vzpomínal spisovatel Radko Pytlík takto: Zdejší pouť „nebyla sice tak malebná jako nahoře u kostelíka sv. Matěje s vyhlídkou na krásné Šárecké údolí; rušil zde hluk tramvají a troubení automobilů. Ale zato tu byl větší prostor a úměrně tomu se rozmnožil i počet stánků a atrakcí. A my jsme se těšili na pouť, stejně jako generace před námi, a jako se dnes těší děti na pouť na Výstavišti. Svého času jsme sem my, školáci z Holešovic a Bubenče, čundrovali téměř denně. Jakmile jsme na okraji vymezeného prostoru, hned za kolejemi, uviděli první krámky, cirkusové stany a kolotoče, zmocnila se nás zvláštní horečka. Bloudili jsme mezi krámky s cukrovou vatou a praženými mandlemi, postávali u pána ve fezu sekajícího z hroudy tureckého medu, okukovali výrobce oblíbeného ‚cucu na špejli‘, obdivovali nafukování gumových balonků – to vše po jedné koruně! Museli jsme rozmyslet, zda směrený peníz věnovat na strašidelný zámek, na jízdu elektrickými autíčky, zda se svést ‚lochneskou‘, anebo lítat na řetízkovém kolotoči nad hlavami čumilů a nad trolejemi projíždějících tramvají.“

DNE 6. BŘEZNA 1956

si *Lidová demokracie* pochvalovala, že na letošní Matějské pouti konečně už „chybí všelijací šarlatáni, podfukáři, šejdiři a prodavači zázračných vodiček proti čemukoli a pro cokoli, chybí také řezničtí tovaryši, kteří by odhodlaně nastoupili proti svalnatému muži s maskou, a také podivný tvor – půl člověka a půl ženy – zde nevystupuje. To vše již patří do panoptika, letošní Matějská pouť je úhledná, jakoby z dětské stavebnice“.

telně neujalo), a vstupní brána do pouťového prostoru nesla módní hesla „V míru je radost“ či „Radostně pracovat, radostně žít“. Zájemci o návštěvu pouti byli ujišťováni, že zde dnes už nenaleznou „byť jen slaboučký duchovní náznak“.

Dne 16. února roku 1950 přineslo *Rudé právo* článek o přípravách tohoto první jarní slavnosti konající se od 25. února do 3. března, v němž se čtenáři dočetli následující informace: „Letošní Matějská pouť je připravována tak, že se jí dostává rázu velké národní pouti. (...) Bude rozdělena na 2 části: na první – ve zmíněné Dejvické – budou prodávat zboží jen obchodní podniky znárodněné a družstevní. Druhá část bude na dnešním Vítězném náměstí, kde bude lákat Pražany ve všední dny od 16 do 22 h a v neděli od 10 do 22 hodin.“

ČTYŘI MÁLOKDY UVÁDĚNÉ NEDEJVICKÉ LOKALITY

Většina pramenů věnujících se historii Matějské pouti konstatuje, že z Dejvic ihned zamířila na Výstaviště u Stromovky, což není pravda.

První nedejvická Matějská pouť se konala zřejmě roku 1956 v obchodním domě Bílá lábůť [7] Na Poříčí čp. 1068/23; důvod se mi nepodařilo zjistit. Reklamní pozvánka zněla: „Kolotoče, houpačky, maňáskové divadélko, veselá střelnice, pouťové stánky s perníkem, tureckým medem a množstvím milých dárek potěší malé i velké. Denně 9–18.30, v sobotu 9–12.“ Lidé se však prý veselili i v Dejvicích.

Deník *Práce* 10. února 1959 oznámil zprávu, která Pražany zaskočila: konstatovala totiž,

7 – Na Poříčí čp. 1068/23 – OD Bílá labuť; 8 – Rytířská čp. 406/10 – Staroměstská
tržnice; 11 – Vystaviště, Holešovice – u Stromovky

DNE 27. ÚNORA 1960 si

Rudé právo libovalo, že „Matějská pouť je ukazatelem stoupající životní úrovně. Vždyť víte, že byste dnes už nepřitáhli děcko na pouť jen slibem cukrového špalku, barevné tyčinky, mejdlíčka či sáčku cukrátek. (...) Marně byste tu hledali také tehdejší atrakce, kde se vystavovala na odiv zpitvořená tvář bídy a zrudlosti, různé žabí muže, mořské panny či ženy z Marsu, které pak zcela pozemsky obcházely obecenstvo s talířem v ruce“. Změnili se i lidé připravující atrakce. „I v těch maringotkách jsou řádní zaměstnanci Lunaparků, kteří mají svůj stálý plat, řádnou pracovní dobu, jsou odbornově organizováni, mají své byty a posílají děti řádně do školy.“

O ŠKOLNÍ DOCHÁZKE

děti, které žily v maringotkách, otiskla Tamara Dobrovolná pro *Květy* z 21. března 2000 rozhovor s dívkou Lucií. Ta prohlásila, že do školy chodívala jako ostatní děti (tedy pět dní v týdnu) jen v zimě, ale když se vyjelo „na štace, navštěvovala jsem školy po celé republice. Přesouvali jsme se vždycky v pondělí, takže jsem měla kratší školní týden – pokaždé jen od úterý do pátku“.

že: „Slavná Matějská pouť letos naposledy rozbíjí své stany i stánky v Dejvicích.“ Ne, že by tím její stará tradice měla zaniknout, ale bude se muset přestěhovat někam jinam, neboť v roce 1960 se na náměstí budou „tyčit jeřáby, které pomohou budovat další budovy dejvického kampusu pro studenty vysokých škol technického zaměření“. Ovšem v onom roce byla v provozu „od soboty 21. února 1959“.

V roce 1960 Pražané předpokládali, že za Dejvice „zaskočí“ Strahov, ale ten se do pouťové historie nezapojil, takže se v onom roce Matějská pouť konala na Starém Městě pražském, v tamní Staroměstské tržnici [8] vybudované mezi rovnoběžnými ulicemi 28. října a Rytířská čp. 406/10. Deník *Práce* ze 17. března tehdy informoval čtenáře o tom, že „Matějská pouť ve Staroměstské tržnici končí tento týden. Zítra v devět hodin tam bude estráda na oslavu Josefu a při ní závěrečné slosování pokladních bloků, které se v tržnici vydávaly při nákupu drůbeže.“ Cenami byly vykrmené maďarské husy a kachny, „jimiž jsou zásobovány hlavně stánky na Matějské pouti“.

...

O místech, kde se pouť konala v letech 1961 a 1962, jsem se v řadě textů dočetla, že Pražany lákala na Letnou, do Modřan a do Břevnova či do Strašnic – ovšem bez uvedení konkrétního místa.

K tomu se zpětně vyjádřily *Lidové noviny* ze 3. 3. 1998, podle nichž se po odchodu Matěje

z Dejvic roku 1959 „pouť zmenšila jen na drobné atrakce a konala se na menších výše uvedených prostranstvích“. Situaci prý zachraňovaly „zájezdy lunaparků z jiných měst, které rozbily svůj stan v mnohem menším rozsahu v různých pražských čtvrtích“.

V roce 1961 se podle deníku *Práce* z 26. ledna matějská veselice má konat na pláni vedle obory Hvězda **[9]**, v místech, kde se odehrála 8. 11. 1620 bitva na Bílé hoře, a návštěvníci na ni budou moci přicházet od 25. února do 26. dubna.

V roce 1962 Matějská pouť zvala – podle *Lidové demokracie* z 28. února – na stadion Spartaku Modřany **[10]**, dříve Modřanský fotbal, v dnešní Komořanské ulici; toho roku byla „v provozu denně do 18. března“. Od jednoho laskavého pamětníka vím, že tam již bylo ruské kolo, velbloud, střelnice či zvonková neboli housenková dráha.

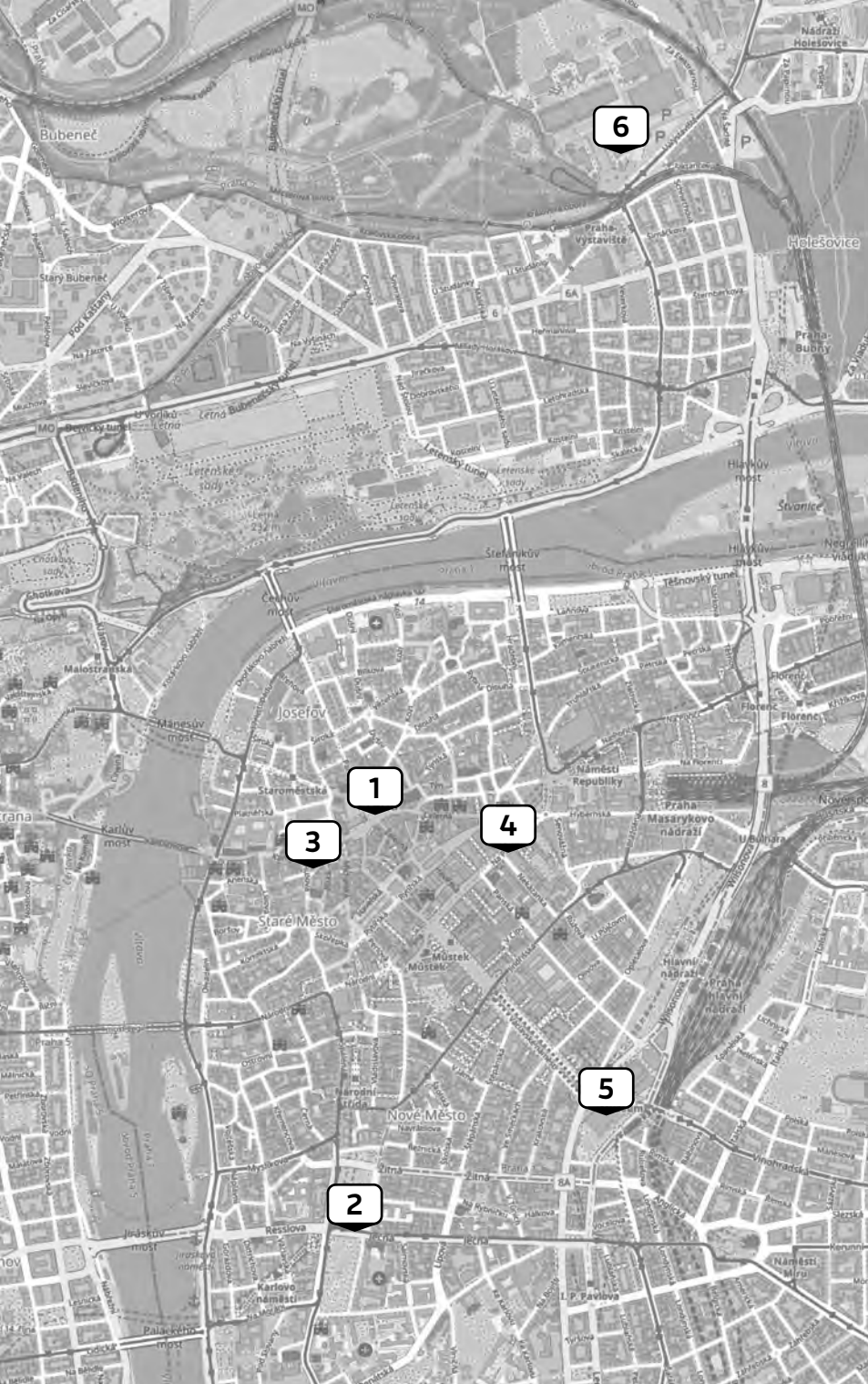
...

O tom, kde se tato pouť odehrávala v roce 1963, se mi nepodařilo získat věrohodné informace; teprve od následujícího roku 1964 nabízela Matějská pouť zábavu na Výstavišti **[11]** u Stromovky.

Na závěr již zbývá jen dodat léta, kdy se Matějská pouť nekonala: šlo o výše zmíněné krátké období po bitvě na Bílé hoře, v letech 1944 a 1945, v roce 1968 a kvůli covidu roku 2021.

HISTORIE PRAŽSKÉHO VÝSTAVIŠTĚ

začala díky slavné Zemské jubilejní výstavě, pro kterou byl v létě roku 1891 oficiálně vyňat potřebný pozemek ze Stromovky. Na něm byl kvůli oné výstavě postaven během pouhých deseti měsíců Průmyslový palác s ocelovou konstrukcí, pro nějž připravil podklady Mikoláš Aleš. Kopuli paláce zdobila až do vyhlášení Československé republiky, tedy do 13. listopadu 1918, velká replika svatováclavské královské koruny s křížem. Dnešní Výstaviště se od 21. 9. 1953 do roku 1990 nazývalo Park kultury a oddechu Julia Fučíka (PKOJF), což si Pražané zkrátili na Fuldu. Onen plný název se roku 1954 objevil na ocelové věži Sjezdového paláce spolu s rudou hvězdou.

6

1

4

3

5

2

JAK SE PO PRAZE STĚHOVALA KOMPAKTÁTA

- 1 – Staroměstské náměstí čp. 1/2 – Staroměstská radnice
- 2 – Karlovo náměstí (na úrovni dnešní Ječné ulice) – bývalá kaple Božího těla
- 3 – Mariánské náměstí čp. 190/5 – Klementinum
- 4 – Na Příkopě – Nostický palác čp. 858/20
- 5 – Václavské náměstí čp. 1700/68 – Národní muzeum
- 6 – Výstaviště čp. 422 – Lapidárium

JAK SE PO PRAZE STĚHOVALA KOMPAKTÁTA

PÁR SLOV NA ÚVOD

Slavná kompaktáta byla ujednána v Basileji mezi koncilem a zástupci husitských Čech a Moravy v letech 1433–1436, a od jejich slavnostního vyhlášení v Jihlavě dne 5. července 1436 uplyne v roce vydání knihy 590 let.

Šlo o čtyři články neboli artikule (od latinského slova articulus), z nichž první stanovoval, že řádně vysvěcení utrakvističtí kněží mohou svobodně hlásat slovo Boží, za druhé všichni věřící mohou přijímat svátost v podobě chleba a vína (víno si v roce 1215 přisvojili pouze kněží) a za třetí, že vládnout mohou pouze zástupci světské moci, a nikoli církevní hodnostáři.

Čtvrtá artikula hlásala, že z husitů a jejich kněží budou sňaty veškeré církevní klatby a katolická církev se vzdá restituce některých majetků. (Podle historika Vladimíra Jakuba Mrvíka však „reálně k restituci církevního majetku rozkradeného během husitských válek takřka nikde nedošlo“.)

OD STAROMĚSTSKÉ RADNICE DO LAPIDÁRIA NÁRODNÍHO MUZEA

Kompaktáta měla dvě podoby.

Ručně psaný latinský originál a jeho opisy byly zřejmě uloženy nejprve v prostorách radnice Starého Města pražského 1, jejich české znění vyšlo poprvé tiskem roku 1500 a podruhé již o tři roky později. Diskutovat o nich s univerzitními mistry přijel v květnu 1448 do Prahy papežský legát Juan Carvajal. Údajně městskou branou

projel na mezku, aby dal své návštěvě nádech mesianismu, a strávil v Praze necelý měsíc. (Mesianismus je definován jako víra v příchod Mesiáše, jehož vysílá Bůh s úkolem přinášet spásu věřícím.)

Teprve po jeho odjezdu mistři zjistili, že originál zmizel, a protože si byli jisti tím, že ho odvezl právě on, poslali za ním skupinu jezdců, kteří ho dostihli v Benešově a originál mu odebrali. O tomto legátově činu vznikla dlouhá píseň, v níž se mj. pravilo: „Aby dovršil své zločiny, // chtěl Čechům ukrást vzácné listiny // a potupit tak Boží pravdu // ... // Však dobří lidé nedopustí, // aby odnesl ty listy. // Kdyby za ním nejeli do Benešova, // uletěl by tiše jako sova // ten papežský legát.“

Druhá varianta textu týkajícího se čtyř artikulí byla „psána“ do kamene. Do tohoto materiálu byla vytesána jejich nejdůležitější věta, podle níž – dle nařízení Zikmunda a basilejských legátů – jsou řádnými syny církve i ti Češi a Moravané, kteří přijímají pod obojí.

Zmíněná nejdůležitější věta byla roku 1436 odlita do mědi, a rok na to byly vytesány do pískovce dvě kopie v češtině a latině. Desky byly silné 10 cm, měly rozměry 70 x 181 cm, a byly zazděny na dnešním Karlově náměstí do zdi kaple Božího těla [2] stojící ve středověké části rynku (v úrovni dnešní Ječné ulice), která tehdy patřila Univerzitě Karlově. Od roku 1352 se v ní konalo slavné tzv. ukazování ostatků a korunovačních klenotů, a od roku 1416 se v ní přijímalo pod obojí.

...

MEZKY – křížence koňského samce a oslí samice, si oblíbilo nemálo slavných osobností. Patřil k nim i George Washington, první americký prezident. Jezdil samozřejmě skvěle na koních, ale vážil si i těchto zvířat za jejich pracovitost, kvůli níž jim odpouštěl občasnou trucovitost. Choval je na svém slavném venkovském sídle s plantážemi, známém pod názvem Mount Vernon a nacházejícím se asi 20 či 25 km jihozápadně od Washingtonu, D. C. Exprezident se sem natrvalo vrátil po skončení svého druhého prezidentského období v březnu 1797 a podle některých amerických novinářů dával mezky za vzor svému personálu.

K UTRAKVISTŮM

historik V. J. Mrvík píše: „Utrakvisté totiž neusilovali o svoji vlastní církev, nehodlali se vyčleňovat, naopak chtěli být členy jedné společné církve. Velmi usilovali o to, aby jejich arcibiskupa Jana Rokycanu papež, nejprve ustanovil či potvrdil jeho volbu, a poté byl vysvěcen‘. (Pouze tak by získal tzv. Apoštolskou poslušnost.) Zároveň považovali za samozřejmost, aby jejich kněží byli vysvěceni řádným biskupem, kterého by uznával papež; po celé 15. století totiž museli odcházet pro svěcení do zahraničí. Pokud by papežové ustanovili řádně vysvěceného biskupa v Praze, utrakvisté by se začlenili do struktury katolické církve a zcela by s ní splynuli. Jediným rozdílem by bylo přijímání pod obojí na konci mše; dokonce by pak neměli problém ani s uznáním papeže coby hlavy církve.“

NOSTICKÝ PALÁC

stál skutečně Na Příkopě čp. 858/10 a dnes je znám pod názvem Savarin či palác Sylva-Taroucca. Druhý pražský palác téhož jména se nachází na Maltézském náměstí čp. 471/1, je památkově chráněný a stal se sídlem ministerstva kultury.

Kamenná deska s českým textem byla zazděna do stěny nad oknem východní strany kaple, a latinská nad boční dveře na jižní straně, kterou roku 1603 nechala pozlatit Kateřina Slivenská, manželka majitele dvou domů a sládovny v dnešní Ječné ulici.

Když Josef II. roku 1784 kapli zrušil, byla prodána za 902 zlatých dvěma soukromníkům, z nichž jeden – magistrátní rada Vojtěch rytíř Eistenštejn – ji dal roku 1791 zbořit, a kompakтата daroval purkmistrovi. Ten je předal Královské české společnosti nauk (v roce 1952 se stala základem dnešní Akademie věd ČR), která je roku 1795 vystavila v Klementinu [3] „u schodiště ku knihovně“. Podle Dobrovského to, že byly uloženy v bývalém sídle jezuitů, se stalo symbolickým gestem.

Odtud se desky stěhovaly do tehdejšího druhého sídla Národního muzea, jímž byl v letech 1845–1890 Nostický palác v ulici Na Příkopě čp. 858/20 [4] kde byly zazděny na schodišti. Zřejmě roku 1898 byly převezeny do 1. patra tehdejší budovy Národního muzea s adresou Václavské náměstí 1700/68 [5] postavené v letech 1885–1890 v horní části Václavského náměstí. Prof. Jan Koula je zasadil do „pevných rámců dřevěných“ a zpočátku kolem nich bylo rozmístěno několik husitských zbraní.

...

Dnes jsou Basilejská kompakтата v češtině a latině umístěna v Lapidáriu Národního muzea na Výstavišti [6].

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Pražské adresy.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.